

Fylgiskjal II

*Velferðarráðuneyti,
skrifstofa hagsmála og fjárlaga:*

Umsögn um kynjaáhrif vegna frumvarps til laga um um breytingu á lögum um almannatryggingar, nr. 100/2007, lögum um félagslega aðstoð, nr. 99/2007, og lögum um málefni aldraðra, nr. 125/1997, með síðari breytingum.

Markmið og upphafsgreining:

Markmið með frumvarpinu er að bregðast við þeim áskorunum sem samfélagið stendur frammi fyrir vegna breyttrar aldurssamsetningar þjóðarinnar og og lengingar meðalævinnar. Við þessum breytingum verður brugðist með því að hækka lífeyristökualdur í áföngum í 70 ár. Einnig verður sveigjanleiki við starfslok aukinn og skapaður hvati fyrir aldraða til áframhaldandi atvinnuþátttöku eftir vilja og getu hvers og eins. Markmiðið er ennfremur að einfalda ellilífeyriskerfi almannatrygginga; sameina bótaflokka og fækka þeim, afnema frítekjumörk og einfalda útreikninga. Það er einnig markmið frumvarpsins að bæta kjör þeirra ellilífeyrisþega sem hafa áunnið sér lítinn eða engan rétt í lögbundna lífeyrissjóðakerfinu og þurfa að reiða sig á almannatryggingakerfið hvað varðar framfærslu á efri árum. Með því að breyta sérstakri uppbót til framfærslu úr félagslegum stuðningi í áunnin réttindi og sameina hana ellilífeyri og tekjutryggingu verði fest í sessi sú lágmarksfjárhæð sem uppbótin tryggir þeim sem lægstar tekjur hafa og bætir þar með kjör þeirra. Frumvarpið felur í sér breyttan stuðning við aldraða með áherslu á meiri sveigjanleika, aukið samræmi og einfaldara regluverk.

Sú kynslóð kvenna sem nú er á eftirlaunaaldri hefur frekar en karlar gert hlé á atvinnuþátttöku, t.d. vegna fjölskylduábyrgðar. Konur eru nú 56% ellilífeyrisþega almannatrygginga en karlar 44% og endurspeglar þær tölur m.a. atvinnuþátttöku kvenna áður en þær hófu töku ellilífeyris. Karlar meðal lífeyrisþega hafa almennt haft hærri tekjur yfir starfsævina og áunnið sér meiri réttindi í lífeyrissjóðakerfinu. Í frumvarpinu eru lagðar til breytingar sem ætlað er að auka réttindi þeirra sem hafa áunnið sér lítinn eða jafnvel engan rétt í lífeyrissjóðakerfinu, jafnt kvenna sem karla. Þar sem konur eiga almennt minni rétt í lífeyrissjóðakerfinu má ætla að breytingarnar komi þeim til góða í meira mæli og dragi úr mun á kjörum kynjanna.

Kortlagning á stöðu kynjanna:

Greining sem unnin var af sérfræðingum Tryggingastofnunar ríkisins (TR) byggir á upplýsingum úr tölvukerfum TR og sýnir stöðu eins og hún var í janúar 2016. Sú greining nær til allra þeirra sem höfðu fengið ákvarðaðan ellilífeyri í janúar 2016 byggt á nýjustu tekjuáætlunum sem gerðar höfðu verið fyrir þann mánuð. Skoðaðar eru greiðslur ellilífeyris, ellilífeyris sjómanna, tekjutryggingar, heimilisuppbótar og sérstakrar uppbótar til framfærslu. Árgreiðslur eru reiknaðar þannig að upphæð janúarmánaðar er margfölduð með 12. Þar er um örlítið vanmat á kostnaði að ræða vegna fjölgunar ellilífeyrisþega innan ársins.

Eins og fram kemur í töflu 1 eru konur rúmlega 55% ellilífeyrisþega og fá þær um 59% af greiðslunum. Ástæða þess að þær fá hærri greiðslur að meðaltali en karlar er sú að tekjur þeirra annars staðar frá eru að meðaltali lægri en karla og því fá þær hærri greiðslur frá TR vegna áhrifa annarra tekna á bætur almannatrygginga. Í töflu 2 má sjá hvernig sú kostnaðaraukning sem leiðir af fyrirhuguðum breytingum skiptist milli kynja miðað við sömu forsendur og liggja til grundvallar töflu 1. Tæp 68% af aukningunni fara til kvenna og rúm 32% til karla. Skiptingu heildargreiðslna má síðan sjá í töflu 3 og þar kemur fram að hlutfallið breytist aðeins konum í vil og hækkar þeirra hlutfall í greiðslum um 0,85%.

	Einstaklingar		Upphæð í m.kr.		Hlutfall
	Fjöldi	Hlutfall	Í janúar	Jan. * 12	
Karlmenn	14.898	44,62%	1.629	19.548	40,99%
Konur	18.487	55,38%	2.345	28.138	59,01%
Samtals	33.385	100,00%	3.974	47.686	100,00%

Tafla 1 Skipting í janúar 2016

	Upphæð í millj. kr.		Hlutfall
	Í janúar	Jan. * 12	
Karlmenn	139	1.665	32,24%
Konur	292	3.499	67,76%
Samtals	430	5.164	100,00%

Tafla 2 Skipting kostnaðarauka milli kynja

	Upphæð í millj. kr.		Hlutfall
	Í janúar	Jan. * 12	
Karlmenn	1.768	21.213	40,14%
Konur	2.636	31.637	59,86%
Samtals	4.404	52.850	100,00%

Tafla 3 Skipting greiðslna eftir breytingar

Þeir sem fá óbreyttar greiðslur eftir breytingu eru í flestum tilfellum annað hvort með engar tekjur, enda breytast greiðslur til tekjulausra ekki samkvæmt frumvarpinu, eða hafa það háar tekjur að þeir fá engar greiðslur í gildandi kerfi og ekki heldur í nýju kerfi.

Ástæða þess að mun fleiri karlar en konur fá lægri greiðslur í nýju kerfi er sú að það eru fyrst og fremst þeir sem eru með meira en 100 þús. kr. í atvinnutekjur, en minna en 374 þús. samtals í atvinnutekjur og fjármagnstekjur á mánuði. Þeir sem eru með mjög háar lífeyrissjóðstekjur fá einnig lægri bætur í nýju kerfi og slíkt er mun algengara meðal karla.

Jafnréttismarkmið:

Jafnréttismarkmið frumvarpsins eru eftirtalin og miða að því að jafna stöðu kynjanna og tækifæri með auknu efnahagslegu jafnræði:

- Efnahagslegt jafnræði kynjanna.
- Jöfn félagsleg virkni og sjálfstæði.
- Jöfn tækifæri til góðrar heilsu.

Niðurstöður mats:

Hærra hlutfall kvenna en karla fær hærri bætur í nýju kerfi en því gamla og lægra hlutfall þeirra fær einnig lægri bætur í nýju kerfi. Ástæðan er að mun lægra hlutfall kvenna en karla meðal lífeyrisþega í dag er með atvinnutekjur eða háar lífeyrissjóðstekjur en það eru fyrst og fremst þeir sem það á við um sem fá lægri bætur í nýju kerfi en núverandi kerfi. Í töflu 4 má sjá yfirlit yfir hlutfall þeirra sem ýmist fá hærri, lægri eða óbreyttar greiðslur eftir breytingar.

Greiðslur	Hækka	Lækka	Óbreytt.	Samtals
Karlmenn	74,49%	22,90%	2,61%	100,00%
Konur	86,26%	12,20%	1,55%	100,00%
Samtals	81,00%	16,97%	2,02%	100,00%

Tafla 4 Breytingar á greiðslum

Niðurstaða matsins er því sú að breytingar þær sem lagðar eru til í frumvarpinu komi konum til góða í meira mæli en körlum og falli þannig að jafnréttismarkmiðum frumvarpsins sem miða að efnahagslegu jafnræði, sjálfstæði og jöfnum tækifærum.